

Trentói egyezményes nyilatkozat a családról*

Preambulum

A Szentlélek kegyelme által, mi, az európai Katolikus Egyház és ortodox egyházak 30 képviselője az Urál és az Atlanti-óceán közötti térség országaiból összegyűltünk az első európai katolikus-ortodox fórumra. Hálánkat fejezzük ki mindazoknak, akik e találkozó sikeréért dolgoztak. Köszönetet mondunk különösképpen a trentói érseknek, aki meleg szeretettel fogadott és lát minket vendégül. A találkozót az Európai Püspöki Konferenciák Tanácsa (CCEE) szervezte, szoros együttműködésben különböző ortodox egyházakkal és a Szentszék néhány hivatalával.

Mély fájdalomunkat fejeztük ki Őszentsége II. Alekszij, Moszkva és egész Oroszország pátriárkájának hirtelen halála miatt, aki bátorítónan adta áldását e fórum projektjére.

Mi a célja ennek a fórumnak? Nem teológiai kérdések megvitatása, amelyekkel más szinteken foglalkoznak. A mi feladatunk inkább az, hogy azokra az antropológiai kérdésekre összpontosítsunk, amelyek a jelen és jövő emberisége számára döntő jelentőségűek. A fórum célja, hogy segítsen közös álláspontok meghatározásában társadalmi és erkölcsi kérdésekben. Ebben a közös, elkötelezett munkában segítjük egymást, hogy tudatára ébredjünk, milyen közel áll egymáshoz erkölcsi és társadalmi tanításunk. Egyidejűleg tudomására hozzuk a világnak aggodalmainkat.

Egyetértettünk abban, hogy első találkozóinkat ennek a témának szenteljük: „A család az emberiség kincse”. Számptalan család nagyban hozzájárult az európai kultúra építéséhez. Hálánkat fejezzük ki nekik, és a családokért mondott imáinkban különösképpen megemlékezünk azokról, akik nehézségeken mennek át.

Az együtt töltött négy nap során a házassághoz, a családhoz kapcsolódó témaköröket és a szexuális etika különböző aspektusait vitattuk meg. Alkalom volt ez hitünk megvallására és gyakorlatba helyezésére, arra, hogy kérjük az Urat, hogy betöltsön minket kegyelmeivel, és hogy elgondolkodjunk azon, hogyan tudnánk jobban együttműködni egymással. Krisztusnak az emberiség iránti szeretetétől mozgatva, különösképpen a családokra összpontosítottunk, elismerve mindazokat az erőfeszítéseket,

* Az első európai katolikus-ortodox fórum (Trentó, 2008. december 11-14.) résztvevőinek közös nyilatkozata. A fórum témája „A család az emberiség kincse” volt. Fordítás: *Magyar Kurír*.

amelyeket a család életének támogatására tettek meg kontinensünkön, másrészt kifejezve óriási aggodalmunkat is a családi élet romló körülményeit illetően, amely a társadalom igen sok területén szembeötlő.

A házasság és a család a teremtetett rend része, nem pusztán emberi döntés eredménye. Az ember természetébe van írva, és a Biblia kinyilatkoztatja számunkra, hogy a házasságon alapuló család, Isten döntése szerint egy férfi és egy nő közösségéből áll. A Biblia olyan család-szemléletet tár elénk, amelyben ez, a szeretet egységeként életet ajándékozik, feloldhatatlan kapcsolatot jelent, és nyitott az életre.

I. Házasság és család

A találkozói napjai során beszámolókat hallottunk az európai Katolikus Egyház és ortodox egyházak ezzel kapcsolatos nézeteiről. Íme néhány összefoglaló.

A. Az ortodox szemlélet a házasságról és a családról

A keresztény ortodox hagyományban a házasságot úgy tekintik, mint a házastársak örök szövetségét, amelyet nemcsak a testi, hanem a lelki intimitás is megerősít. Az elterjedt hiedelemmel ellentétben, az ortodox egyház semmilyen módon nem hívja arra tagjait, hogy kerüljék a testi vagy szexuális intimitást mint olyat, minthogy egy nő és egy férfi közti fizikai kapcsolatot Isten megáldja a házasságban, amelyben az emberi nem folytatódásának forrásává válnak, erkölcsös szeretetet és a házastársak „teste és lelke egységének” teljes közösségét fejezik ki. Az ortodox egyház tanítása szerint, ezeknek az Isten terve szerinti tiszta és méltó kapcsolatoknak az átalakulása – mint ahogy a test lealacsonyító kihasználás és egoista kielégülés megszerzésére irányuló érintkezés tárgyává válik, valamint a kapcsolat gyakran elszemélytelenedett, nincs benne szeretet és perverz – ítéletünket érdemli ki.

Az ortodox értelmezés szerint a házastársi egység alapvető eleme, valamint a férfi és a nő szeretetének gyümölcse a gyermekek, akiknek megszületése és felnevelése a házasság legfőbb céljai közé tartozik. E nézet szerint az ortodox egyház elfogadhatatlannak tartja egy szabad elhatározással fogant gyermek megszületésének elutasítását és a terhesség művi megszakítását. A gyilkossággal egyenértékűként, az egyház az abortuszt egyértelműen elutasítja, és folytonosan hangsúlyozza mindazok személyes felelősségét, akik részesei ennek a cselekménynek: a nő, a férfi

(egyetértése esetén) és az orvos felelősségét.

A Szentírás és a hagyomány alapján az ortodox egyház nyilvánosan elítéli a homoszexuális kapcsolatokat, az Isten által teremtett emberi természet eltorzulását látva azokban. Ezen kívül elutasít minden fajta paráználkodást, házasságtörést és házastársi hűtlenséget, úgy mint a prostitúciót és a promiszkuitást. Ugyanakkor elismeri, hogy szükség van lelkipásztori segítségnyújtásra azok számára, akiknek rendellenes hajlamaik vannak, és akiknek életstílusa nem felel meg az evangélium erkölcsi tanításának.

B. Katolikus álláspontok a házasságról és a családról

A katolikus tanítás szerint, amint azt az ortodox is megerősíti, Jézus Krisztus a természetes házasságot a szentségi méltóságra emelte: „A házassági szövetséget, amelyben a férfi és a nő az egész élet olyan közösségét hozza létre egymással, amely természeténél fogva a házaselek javára, gyermekek nemzésére és nevelésére irányul, Krisztus Urunk a megkeresztelték között a szentség rangjára emelte.” (CIC, 1055. kán. 1.§.)

Ez a szentségi érték a halálig tartó hűséget kéri a házastársaktól a házasság felbonthatatlan kötelékében. A házastársi szeretet a család alapja, ez az első személyes közösség, amelyben egy ember megszületett. A társadalomnak ezt támogatnia kell, mint saját alapsejtjét. A Katolikus Egyház elismeri az Isten által akart elválaszthatatlan köteléket a házastársi szeretet egyesítő és utódnemző értelmében. A gyermekek kizárása tehát ellentétes a házastársi szeretet egységével. A szexualitást Isten képmásának egy dimenziójaként ismeri el az emberben, tehát személyes értékkel bír. A férfiaknak és nőknek meg kell tanulniuk a test nyelvezetén a felelősségteljes szeretetre való hivatásukat, azt hogy igazán ajándék legyenek a másik számára. Más szexuális kifejeződések, mint a paráználkodás, a homoszexuális cselekedetek, a házasságon kívüli szexuális egyesülések ellentétesek a szeretetre való hivatással.

II. A család küldetése

Miután felvázoltuk egyházaink tanításának néhány elemét, kiemeltük azt is, amit közösen vallunk. Ezzel kapcsolatban szeretnénk aláhúzni a következő kérdéseket, amelyeket valamennyien fontosaknak tartunk a társadalom jóléte érdekében.

A. Kulcsfontosságú közös pontok

Az első emberi családnak adott isten parancsolat az utánuk jövő minden családra vonatkozik: „Legyetek termékenyek, szaporodjatok, töltsétek be a földet és vonjátok uralmatok alá.” (Ter, 1,28). Katolikusok és ortodoxok egyetértenek abban, hogy a család az egyedüli erkölcsi környezet, amelyben a házastársi kapcsolaton keresztül az emberi életet tovább kell ajándékozni.

Az ember az egyetlen lény, aki Isten képére és hasonlatosságára lett teremtve, és ez a tény jelenti az ő kivételes méltóságát. Mi nem saját magunktól léteünk, és nem a szülők az emberi élet egyetlen forrása, ehhez Isten beavatkozása is szükséges. Az emberi élet szent mivoltát a fogantatásától a természetes halálig teljesen tiszteletben kellene tartani.

Elismerjük azokat az építő, nemzetközi dokumentumokat, amelyek támogatják a családot. Például az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 16. cikkelye, amely megállapítja: „Mind a férfinak, mind a nőnek a házasságra érett kor elérésétől kezdve joga van fajon, nemzetiségen vagy valláson alapuló korlátozás nélkül házasságot kötni és családot alapítani.”; „A család a társadalom természetes és alapvető alkotó eleme és joga van a társadalom, valamint az állam védelmére.” A múltban, a családot és a gyermekek születését szent dolognak tekintették. Az utóbbi években ez a felfogás megkérdőjeleződött. Egyfajta törekvés figyelhető meg a nyelvezet megváltoztatására és kétértelmű elemek bevitelére a nemzetközi dokumentumokba a gender-elmélet ideológiájának bevezetésén keresztül.

Ma, a férfiak és a nők egyaránt szakmai megvalósulásukra törek-szenek, a családban mindketten hordozzák az anyagi felelősség kötelezettségét. Ilyen körülmények között a gyermekek világra hozásának és felnevelésének lehetősége drasztikusan lecsökkent.

A XXI. században rendkívül tragikus jelenség kezdődött Európában. Az olyan munkabérek miatt, amelyekből nem lehet fenntartani a családot, anyák és apák százai és ezrei kényszerültek családjaik elhagyására, gazdagabb országokba való kivándorlásra, hogy ki tudják elégíteni családjuk alapvető szükségleteit. Ennek következményeként rendkívül megnőtt a válások száma, ami a gyermekeknek okoz szenvedést, hiszen sokuknak hiányzik a szüleik jelenléte, szeretete, gondoskodása.

A modern társadalomban uralkodó világi szemlélet gyakran aláássa az anyaság fogalmát, amelyet személyes hivatásnak tekintenek. Olykor alábecsülik ezt. Mi, ortodoxok és katolikusok együtt, határozottan

kitartunk amellett, hogy az anyaság szent dolog, és a társadalomnak támogatnia és tisztelnie kell. Az édesanyáknak, akik otthon maradnak, hogy nevelhessék gyermekeiket, erkölcsi és anyagi támogatást kellene kapniuk. Az ő küldetésük semmiképpen sem kevésbé fontos más tiszteletre méltó foglalkozásnál. Az anyaság küldetés, ezért feltétel nélküli támogatást és tiszteletet érdemel. Az apaság fogalma is alapvető a társadalomban, és korunk társadalmának ezt újra fel kell fedeznie. Nem lehet testvéries társadalomról beszélni apaság nélkül.

B. Család és nevelés

„A szülők nevelői joga és kötelessége lényeges, mert szorosan összetartozik az emberi élet továbbadásával; eredeti és elsődleges, mert minden egyéb nevelői tevékenységgel szemben a szülők és a gyermekek közötti szeretetkapcsolatra épül; elcserélhetetlen és elidegeníthetetlen, azaz másokra teljesen át nem ruházható és mások nem bitorolhatják.” (Familiaris Consortium 36.) Az átfogó nevelés a családban nem korlátozódik csupán a gyermek természetes adottságainak és képességeinek fejlesztésére, hanem a lelki értékek, különösen a hit átadására is vonatkoznak. A szülőknek az evangélium első tanúságtevőinek kell lenniük. A családi életben megtanuljuk a hit jelentését, hogy az fényként vezeti az ember életét.

A gyermek harmonikus fejlődéséhez a legmegfelelőbb környezet a család, az apa, az anya és a testvérek közössége. Más szervezeteknek, amelyek segítik a családot gyermekeik nevelésében, a szülőkkel együttműködésben kell végezniük tevékenységüket, elvek és értékek közvetítésével, amelyek átadása mindig a szülők elsődleges felelőssége marad. A neveléssel kapcsolatban gyakran beszélnek a kiskorúak jogairól. Ez jó, de ezeket a jogokat mindig a családi környezettel összefüggésében kell figyelembe vennünk.

A szexuális nevelés témája különleges figyelmet érdemel. Ez esetben is a szülők az első tanítók. Fő célja, hogy a fiataloknak megtanítsa, mit jelent a házasság. A szeretetre, mint önátadásra való nevelés, elengedhetetlen feltétel a szülők számára ahhoz is, hogy gyermekeiknek világos és okos nemi nevelést tudjanak adni. A családban, ahol először éljük meg a személyes közösség tapasztalatát, bekerülünk a szeretet minden dimenziójába: a család a személy szocializációjának első helye. Ezen kívül a szülőknek felvilágosítást kell adniuk gyermekeiknek, egyéni fejlődésük szakaszának megfelelően. Más intézmények, mint például az iskola, ezen a téren segítséget jelentenek a szülőknek.

A gyerekek és a fiatalok nevelésére rendkívüli hatással vannak a tömegtájékoztató eszközök, amelyek nagymértékben befolyásolják a családi kapcsolatokat. A fiatalok utánozzák a média által bemutatott példákat. Számos pozitív vonásával együtt mindazonáltal a kommunikációs eszközök sajnos egyre több pornográf anyagot és az önzésen, az individualizmuson alapuló kultúrát közvetítenek.

Azok a családok, amelyek jól nevelik gyermekeiket, és figyelnek arra, hogy megfelelő kapcsolatokat teremtsenek a család minden tagja között, értékes emberi tőkét jelentenek, amely óriási jelentőségű a társadalom és annak jóléte számára, mind gazdasági, mind lelki szempontból. A család élete kultúrát teremt: az ember itt tanulja meg az élet alapvető nyelvét és mindazt, ami segíti abban, hogy teljes emberré váljon. Az egész kultúra, annak gyökereiben és fejlődésében, családra vonatkozó eseményt jelent.

C. Társadalmunk válsága: kihívások és lehetőségek

Ma egy bizonyos kulturális ideológiával állunk szemben, amely a múlt század szexuális forradalmával jött létre. Ez utóbbi az emberi és családi élet szemléletében mély válságot okozott. Nagy kihívás ez a keresztény egyházak evangelizációja számára, amelyek odafigyelnek arra, hogy mire van szüksége az emberi szívnek és mi szükséges a Krisztusban való teljes élethez, amire az ember hivatott.

A társadalom nagy átalakulásai között, a közelmúltban mély gazdasági válság kezdődött el. A bankvilág, pénzügyi és gazdasági élet válsága egyike azoknak a mutatóknak, amelyek nagy fordulat végbemenését jelzik európai társadalmunkban és az egész világon. Mindannyian jogosan aggódunk. Ennek a fordulatnak az egyik eleme, mely szintén a válságból adódik, károsan érinti a család életét. Európában a demográfiai tendencia világosan rámutat a pénzügyinél sokkal nagyobb válságra. Újra fel kell fedezni, hogy a család, amely egy férfi és egy nő házasságából születik meg, amely gyermekeket hoz világra és kapcsolatok kiterjedt hálóját teremt meg, értékes társadalmi tőkét jelent. Felhívást intézünk a politikai és társadalmi vezetőkhez, hogy minél előbb foglalkozzanak ezzel a fontos társadalmi témakörrel, még mielőtt túl késő lenne. Ha nem fordítunk figyelmet erre a témára, a pénzalapok hiánya jelentőségét veszti a társadalmi és emberi erőforrás hiányával szemben, amit a család hoz magával.

Másrészről hálánkat fejezzük ki mindazért, ami már megvalósult ennek érdekében. Sok pozitív előrelépés segítette a családot: néhány

országban társadalmi és gazdasági elismerése annak, amivel az édesanyák járulnak hozzá a társadalom építéséhez; a fogyatékkal élők és idősek anyagi és társadalmi támogatása; a társadalom hátrányos helyzetű tagjainak orvosi ellátása.

III. Ajánlások és felhívások

Az utóbbi években az egyházak tudatára ébredtek, hogy milyen fontos a lelki megújulás támogatása, és főként a fiatalok segítése azon az úton, amelyen férjekké és feleségekké, apákká és anyákká válhatnak. Amellett, hogy minden családnak lelkipásztori segítséget nyújtunk, látjuk, hogy különösképpen törődnünk kell a fiatal családokkal. A kirekesztett családok (gyakran a migránsok családjai) szintén rendkívüli odafigyelést érdemelnek. Az Egyház küldetése az, hogy reményt adjon társadalmunknak, amely előtt ma sok kihívás áll. Szükségünk van a szolidaritás kifejezésére, és a médián keresztül el kell mondanunk a családra vonatkozó pozitív üzenetünket.

Mi, katolikusok és ortodoxok, a következő ajánlásokat kínáljuk fel, és felhívást intézünk minden jóakarátú emberhez, hogy ezekben cselekedjünk együtt:

1. Rendkívül sürgetően szükséges újra felfedezni a család és a házasság kultúráját. Meg vagyunk győződve róla, hogy a jelenlegi demográfiai és minden hozzá kapcsolódó válság egyik fő oka ennek a kultúrának az elutasítása. Sok energiát kell befektetnünk a család életének támogatásába. Újra fel kell fedoznünk a családot abból a szempontból is, amit az a társadalomnak tud adni. A család olyan alapelemekkel rendelkezik, amelyek sok értelemben a szocializáció kreatív, dinamikus, élettel teli iskoláját jelentik: a család tagjait a közösség és a másik ember értékének felfedezésére neveli, kialakítja bennük az „adás kultúráját”, bátorít a különbözőségekre való nyitottságra a szolidaritásban, megkönnyíti a kölcsönös kommunikációt, dinamizmust ad az újdonság felfedezéséhez, amely az egyéni elkötelezettség eredménye.

2. Megerősítjük, hogy az emberek csak Istennel való kapcsolatukban teljesehetnek ki emberségükben. Ezt a vonalat követve, meggyőződésünk, hogy az egy férfi és az egy nő házasságára épülő család intézményének támogatásával Európa lehetővé fogja tenni a társadalom ezen alapsejtjének fejlődését, mely a felszabadulás, a megvalósulás és a megvilágosodás létfontosságú szerepét hordozza magában a társadalom számára. Ennek felismerése európai kultúránk megújulásának kezdetét

jelenti, amely rést próbál nyitni ebben a mély lelki válság jellemezte korban. Felhívásunk a politikai és társadalmi vezetőkhez a következő: a család nem egy elavult fogalom! Ha újra felfedezzük megfelelő módon, a jövőt képviseli. A családban lévő kölcsönös szeretet nélkül társadalmunk meghal.

3. Megerősítjük, hogy a szülők, attól a pillanattól kezdve, hogy életet adtak gyermekeiknek, nevelésük eredeti, elsődleges és elidegeníthetetlen jogával rendelkeznek. Gyermekeik első és fő – és általában a legalkalmasabb – nevelőinek kell elismernünk őket. Felhívást intézünk a politikai intézményekhez, hogy biztosítsák a szülők azon jogát, hogy erkölcsi és vallási meggyőződésüknek megfelelően neveljék gyermekeiket, figyelembe véve családjuk kulturális hagyományait. Ebbe beletartozik az iskola vagy a szükséges eszközök szabad megválasztása is ahhoz, hogy saját meggyőződésükkel összhangban nevelhessék gyermekeiket. A szexuális nevelés különösen is a szülők alapvető joga, és ennek mindig az ő választásainak megfelelően és szigorú ellenőrzésük alatt kell megvalósulnia.

4. Nagy veszélyt látunk abban, hogy a gyermekek és a család jólétének szükségletei gazdasági érdekeknek vannak alárendelve.

5. Felhívást intézünk a közintézményekhez, hogy biztosítsák, hogy a munka díjazását meghatározó politikai irányvonalak megfeleljenek annak az igénynek, hogy az emberek a családi életet méltóképpen hozzák létre és tartásuk fenn. Ezt csak olyan adónormatívákon keresztül lehet elérni, amelyek elismerik, hogy elengedhetetlenül fontos az, amit a család ad a társadalomnak. El kellene érni, hogy ne kelljen feltétlenül mindkét szülőnek teljes munkaidőben otthonán kívüli munkahelyen dolgoznia, a családi élet és különösen a gyermekek nevelésének kárára. Felhívást intézünk a közintézményekhez, hogy ismerjék el és tiszteljék az anyának a család lakhelyén végzett munkáját, mivel ez érték a család és a társadalom számára. Jobban meg kell gondolni, hogy ki vigyázzon a gyerekekre, és ennek a kérdésnek a megfontolásánál mindig a gyerek fő érdeke kell, hogy vezérelvünk legyen.

6. Végül felhívjuk a figyelmet az erkölcsi választásra, amelytől az egész emberiség jövője függ. Ennek lényege központi része annak a szövetségnek, amelyet Isten kötött az emberiséggel, és amely Krisztusban valósult meg: „Nézd, ma szemed elé tártam az életet és az üdvösséget, a halált és a kárhozatot. Ha engedelmessédsz az Úr, a te Istened parancsainak, amelyeket ma adok neked, s szereted az Urat, a te Istenedet, az ő útjain jársz, megtartod parancsait, (...), életben maradsz és megszokasodsz, s az Úr, a te Istened megáld (...) életet és halált, áldást és átkot tártam a

szemetek elé. Így hát válaszd az életet, hogy te is, utódaid is életben maradjatok” (MTörv 30, 15-19).

IV. Zárszó

Ennek a fórumnak a tapasztalata nagyon pozitív volt azért, hogy testvériséget teremtettünk meg egymás között, és ez lehetővé tette, hogy megosszuk egymással, hogyan gondoskodunk keresztényként az emberekről. E szép tapasztalat alapján akarunk rendszeresen találkozni, hogy megerősítsük kapcsolatunkat egymással, és szembenézzünk az Európa előtt álló közös kihívásokkal.

Trentó (Olaszország), 2008. december 13.

Beer Miklós

A vértanúság eszméje*

Valamilyen állítás igaz voltát a társadalom legősibb emlékezete óta tanúkkal igazolták. A tanúk – legalább kettő – egybehangzó vallomása alapján igaznak fogadták el az állítást. Természetesen a bizonyosság mértéke sok szempontból különbözött. Vagy az állítás természete miatt – életbe vágó kérdés (Zsuzsanna története), becület vagy csupán vagyoni ügy –, vagy a tanúskodó hitele szempontjából.

A keresztény gondolkodás Jézus Krisztus életpéldája és tanítása nyomán egészen új értelmet adott a tanúságtételnek. Egyfelől a szeretet bizonyítékát a tettekben, az életvitelben találjuk, másfelől a hit és a jövőre irányuló reménység megkérdőjelezhetetlen jelének tekintjük.

A tettek és az életvitel tanúság. „Legalább a tetteimnek higgyetek” – mondja Jézus (Jn 14,11). Teréz anya olyan nyelvet beszélt, amelyet mindenki megértett, és nem értett félre. Az önzetlen jóságnak, az odaáldozott életnek ez a lényege.

Amit leginkább komolyan kell venni, az maga az élet a halál oldaláról nézve. Komolyan kell venni, mert egyszeri és megismétel-

* Elhangzott Budapesten 2008. október 28-án a Központi Papnevelő Intézetben tartott „Hittel és hűséggel” c. konferencián.